

3. Edvardas Gudavičius apie Valakų reformos pasekmes

Per pusės kartos gyvenimo trukmę Lietuvoje įvyko žemėtvarkos, žemėnaudos ir žemdirbystės perversmas. Vieno norago arklą visur, kur to dar nebuvo, pakeitė dviejų noragų žagrė. Iš etninės Lietuvos ir gretimų gudiškųjų žemių valakinis pertvarkymas paskutiniaisiais XVI a. dešimtmečiais nusidriekė į Polocko ir Vitebsko vaivadijas.

Valakų reforma galutinai įvedė griežtą administracijos kontrolę kiekvienam valstiečių ūkiui, leido išlaikyti atliekamas prievoles akylai stebintį tijūnų ir prievaizdų mechanizmą, šis mechanizmas buvo būtinas, norint efektyviai vykdyti lažo darbus. Valstiečių prirtvirtinimas prie žemės skrupulingai reglamentavo visą jų gyvenimą. Baudžiava tapo gyvenimo norma. Senos prievolės kategorijos buvo pakeistos lažininkų, činšininkų ir lažmokių kategorijomis. Iševystę išlaikysieji asmeniškai laisvi valstiečiai galėjo pasitraukti iš savo ūkių, bet visur jų laukė tokios pat sąlygos. Teisiniu požiūriu Valakų reforma galutinai nubrėžė neperžengiamą ribą tarp bajorų ir valstiečių, atimdama pastariesiems galimybę bent jau išimties tvarka išsitarnauti bajorystę karo tarnyba. Dvarų valdytojai gaudavo teisę steigti savo palivarkus nuvarant valstiečius nuo įdirbtos žemės (pakaitalai nebuvo ekvivalentiški).

Valakų reforma atvedė Lietuvą į Vidurio Europos tipo baudžiavą. Ji vis dėlto fiksavo individualų valstiečio ūkį. Tačiau šis ūkis jau nebebuvo padalyta valstiečio ir žemvaldžio nuosavybė, nors nebeliko ir giminės varžymų atskirai valstiečio šeimai. Dabar šios valstiečio šeimos naudojimąsi ūkiu reglamentavo prievolių atlikimas. Prievolės buvo susietos su visu ūkiu, o ne taikomos kiekvienam asmeniui atskirai. Tai buvo tipiška europietiškoji baudžiava.

Valakų reforma truktelėjo Lietuvą link europinės agrotechnikos ir įvedė ploto matų, kaip ilgio matų sandaugos, sampratą. Lietuvos žemėtvarka XVI a. trečią ketvirtį iš esmės jau nebesiskyrė nuo kitų Vidurio Europos šalių.

Edvardas Gudavičius, Lietuvos istorija. Nuo seniausių laikų iki 1569 metų, [Pakartotinis leidimas]. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2001, p. 578–579.